

ЗЯМЛЯ

Міколы Рыжага

вы», дзе акурат змяшаныя краявід і нацюрморт. Раскажыце штосьці пра серыю.

— Гэта няскончаныя работы, яны рабіліся ў апошні год перад смерцю. Насамрэч калісьці ён пачынаў менавіта з такіх работ. Першыя шэсць яго карцін, перададзеныя калісьці ў Галандыю, былі зроблены ў такім стылі. Потым ён шкадаваў, што развітаўся з імі, болей не хацеў ставіць такіх эксперыментаў. Але напрыканцы жыцця яшчэ некалькі разоў паспрабаваў зрабіць гэта. Мой бацька быў вельмі даверлівым, таму тыя першыя работы, якія трапілі ў Галандыю, можна сказаць, былі скрадзены. Ён не атрымаў за іх грошы. А цяпер пра лёс тых работ нічога не вядома. На іх былі намалёваны краявіды, у якіх — шмат насякомых, матылькоў, конікаў, выпісаных дасканала. Бацька іх лавіў, а потым засушваў і з натуры маляваў вельмі скрупулёзна, карпатліва. На яго карцінах хтосьці лятае, хтосьці сядзіць, хтосьці яшчэ нешта робіць. Бацька стараўся напісаць іх у натуральную велічыню, каб яны выглядалі так, нібы мы іх сапраўды бачым. Работы былі дастаткова вялікія, таму часам здавалася, што матылёк проста сеў на карціну, а не намалёваны, — бацька рабіў так спецыяльна. Ён быў графікам, таму перадаць натуралізм было для яго надзвычай важна, асабліва ў першых работах. Патрэбна было, каб усё выглядала як жывое — так і здавалася.

— Тое, што ён перастаў эсперыментаваць, звязана з сумнай гісторыяй з выкраданнем карцін?

— Гэта была вельмі карпатлівая праца, такія карціны вымагалі шмат часу. Каб напісаць адну, у яго сыходзіла больш за месяц, два. А есці ж хацелася, грошы былі патрэбныя. Таму ён на пэўны час выбраў больш просты стыль, каб стварэнне карціны займала не так шмат часу і каб яна менш грошай каштавала, каб прадавалася прасцей. Ён быў не знакамітым жывапісцам, бо пачаў займацца жывапісам пазней за сваіх аднакашнікаў. Таму калі адчуў сябе ўпэўнена ў гэтым стылі, яго сябры ўжо былі знакамітыя, маглі прадаваць свае работы за немалыя грошы. А калі ён прадаваў свае карціны, усе пыталіся: «Хто гэта такі? Шкарубу мы ведаем. Ксяндзова мы ведаем. А хто такі Мікола Рыжы, мы не ведаем». Таму тата не мог ставіць вялікія цэны на свае работы. Таму і выбіраў маляванне больш простых карцін — краявіда, нацюрморта, — каб яны хутчэй прадаліся. Часам ён пісаў дублікаты — калі маці вельмі падабалася пэўная карціна, яна забірала яе дадому, каб павесіць на сцяну, а тата пісаў другі варыянт.

Маці вельмі падтрымлівала бацьку. А ён сам выбраў шлях мастака з дзяцінства — і ні кроку ўбок. Толькі напярэд, толькі ствараць карціны.

Мастацтва праходзіла праз усё, што ён рабіў у жыцці. У нашай хаце, якую я жартам называю музеем, уся мэбля выраблена ім з дрэва. Былі чатыры браты Рыжыя, усе з залатымі рукамі — двое добра малявалі і двое выдатна працавалі з дрэвам. Мабыць, апошняе перадалося ад дзеда. Скампанаваць, выразаць, выпіліць лобзікам — і каб усё было прыгожа. Ва ўсіх іх дома шмат такой драўлянай прыгажосці.

— На карціне «Міколка» намалёваны вы ў дзяцінстве на фоне розных гістарычных асоб і прадметаў. Бацька мэтанакіравана выходзіў у вас любоў да Радзімы?

— Не, асаблівым чынам ён мяне не выходзіў. Але калі ўлічыць, што чалавек заўсёды бярэ прыклады з жыцця, з соцыуму, у якім ён знаходзіцца, то ў маім соцыуме заўсёды быў толькі адзін чалавек, якім я захапляўся і ганарыўся, — гэта мой бацька, — таму я браў прыклад з яго. Але не было такога, каб ён садзіўся і нешта наўмысна мне раскажваў. У нас дома гіганцкая бібліятэка, — часам я чытаў тое ж, што і ён. І мяне заўсёды цікавілі яго заняткі і захапленні, я заўсёды ім ганарыўся і хацеў быць да яго падобным. З ім я размаўляў на беларускай мове. Можна, адзіны выхаваўчы момант — тое, што ён аддаў мяне ў беларускамоўную гімназію. На час стварэння парт-

— Партрэт быў зроблены для нашага дома, ён сведчыць, што бацьку не падабалася, што я вырашыў не быць мастаком. А бацька вельмі гэтага хацеў, таму мы сварыліся. У мяне быў свой стыль, я па-свойму ўсё ўспрымаў, а бацька казаў глядзець, як робіць ён, і рабіць тое ж самае. Я ж не хацеў паўтарацца — калі і быць мастаком, то іншым. Калі мне споўнілася 16—17, я вырашыў, што мастаком не буду. Бо ўсё жыццё пражыць, спрачаючыся з бацькам, не хацеў.

— Дзе бацька браў інфармацыю для сваіх гістарычных работ?

— У нас дома вельмі вялікая бібліятэка, у ёй шмат гістарычнага матэрыялу. Бацька шмат ездзіў па архівах, шукаў фотаздымкі, каб людзі на партрэтах атрымаліся падобнымі. Калі маляваў выявы Купалы і Коласа для Белпошты, вырашыў, што на заднім фоне намалюе хацінкі, у якіх яны жылі, — для гэтага спецыяльна ездзіў туды, рабіў фотаздымкі, з якіх маляваў, а таксама звяраў са старымі фотаздымкамі. Калі казаць пра гісторыю, то ён вельмі шкадаваў, калі ў нас у Барысаве разбураліся культурныя помнікі. З яго майстэрні, у старым гістарычным будынку, хацелі зрэзаць балконы — ён настаяў, каб яны захаваліся. Цяпер ім больш за 100 гадоў, іх гістарычная каштоўнасць відавочная.

рэта «Міколка» бацька ўжо доўга і карпатліва працаваў над афармленнем кнігі Уладзіміра Бутрамеева «Вялікія і славутыя людзі беларускай зямлі», за якую пазней атрымаў Гран-пры на конкурсе беларускай кнігі за ілюстрацыі. А на партрэце на фоне акурат змешчаны схематычныя малюнкi з гэтай кнігі.

— Ёсць яшчэ адна карціна, дзе вы намалёваны, і побач у даволі ўльтыматыўнай форме напісана «Зрабі свой выбар»...

— Ці адчуваеце вы сябе прадаўжальнікам бацькавых традыцый?

— Так, натуральна. Як кажуць, мы будзем размаўляць галасамі сваіх дзяцей. Я чалавек, які вельмі шмат узяў ад свайго бацькі. Гэта мой найлепшы настаўнік у жыцці. Я заўсёды паважаў і браў з яго прыклад. Паводзіны, прынцыповыя адносіны да сацыяльных рэчаў і да гісторыі, — гэта ўсё мне перадалося.

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ, г. Барысаў.

Сваімі словамі

БЕЛАРУСЬ, У ЯКОЙ ЖЫВЁМ

Карціну Валерыя Шкарубы я аднойчы пабачыла ў Нацыянальным мастацкім музеі. І што называецца, палюбіла з першага погляду. Што прыемна, завітваючы, пры нагодзе, да карціны зноў, я не расчароўвалася ў сваіх пачуццях, а наадварот разумела, што аб'ект сімпатый выбраны правільна — і сэрца аддаць яму можна. Так у мяне з'явіўся любоўны сучасны беларускі мастак і яго «Восеньскае святло».

Неяк я пабачыла, што карціны Шкарубы выстаўляюцца ў музеі Гомельскага палацава-паркавага комплексу. Падумала: «А ці не з'ездзіць, бо вельмі ж хочацца» — аднак зрабіць гэтага не паспела, бо выстаўка ўжо закрывалася. Таму, калі ў сяброўкі ў сацыяльных сетках пабачыла, што Валерыя Шкаруба выстаўляецца ў Барысаве, падумала: нельга губляць ні тыдня! Сказана — зроблена.

Чым я была прыемна здзіўлена і зусім крышачку засмучана — экспазіцыя мастака ў Барысаве пастаянная (а мне ж яшчэ артыкул пісаць, патрэбна навіна). Валерыя Шкаруба — барысаўчанін, прызнаны не толькі ў беларускай сталіцы, але і ва ўсім свеце. Многія культурніцкія пляцоўкі ў розных гарадах прапаноўвалі яму свае плошчы для пастаяннай выстаўкі. Аднак Шкаруба вырашыў, што калі дзесьці і быць яго карцінам на пастаяннай аснове, дык толькі ў родным Барысаве. Некалькі гадоў таму адным махам падарыў 30 сваіх карцін гораду — і галерэя яго работ адкрылася ў бібліятэцы імя Каладзева. З тых часоў кожны год мастак завітвае сюды ў дзень адкрыцця галерэі і дорыць яшчэ па адной сваёй рабоце. На сёння ў галерэі прадстаўлена 33 карціны мастака. Нават лічба прыгожая, пагадзіцеся.

Карціны Валерыя Шкарубы выклікаюць у наведвальнікаў самыя розныя пачуцці. Для людзей з замежжа, якія калісьці пакінулі Беларусь, гэта смутак і сум аб страчаным. Некалькі жанчын з Ізраіля, калі пабачылі карціну «Сумны змрок» з выяўленай на ёй старой хаткай, плакалі каля яе. Больш маладое пакаленне зазвычай перажывае іншыя пачуцці — яны бачаць на палотнах прыгажосць, спакой і чысціню.

Мастак піша выключна беларускую прыроду. Калі бывае дзесьці за мяжой, часам робіць эцюды, аднак ніколі не пераносіць іх на вялікія палотны. Беларускія пейзажы, прычым без людзей, без жывёл, толькі зрэдку з вясковымі будынкамі, — вось што сапраўды натхняе гэтага творцу. Ён часта піша дарогу, прычым яна ніколі не абрываецца. Аўтару блізкія памежныя станы прыроды — позняя восень, ранняя вясна, світальны туман, захад сонца — усё гэта таксама сімвалы шляху, руху ў новы этап.

Колеры яго работ з аднаго боку вельмі спакойныя — цікава, што нават вясно-

вая дарога з каляінамі, разбітая паводкай і толькі месцамі прыкрытая снегам, выглядае ў яго чыстай, нават адухоўленай. Калі прыгледзецца, у яго палітру шчодро дададзены бірузовы, зялёны, ружовы, светла-фіялетава, залаты колеры. Яны дапамагаюць стварыць уражанне пэўнай пясчоты. Вельмі яркавымі і эмацыянальна цэльнымі атрымліваюцца яго карціны, на якіх выкарыстаны глыбокі сіні колер. Чысты, халодны, без прымешак лішняга сіні ў яго выкананні

атрымліваецца вельмі радасным. Карціна «Слупы» — сілуэты цёмна-шэрых электрычных слупоў, купка дрэў, лапik зямлі, усё гэта на фоне сіняга гарызонту — такога, якім мы маглі бачыць яго ў прыродзе, калі сонца ўжо схавалася. З аднаго боку, гэта вельмі простая карціна. А з другога, яна настолькі цэльная, што міжволі хочацца параўнаць яе з «Чорным квадратам» Малевіча. Прычым Шкаруба тут нават выйграе, бо здолеў цэльна ўвасабіць складаны нябесна-марскі колер.

Валерыя Шкаруба займаецца мастацтвам з самага дзяцінства. Калі быў малы, мог прагнуцца сярод ночы і пайсці на эцюд у лес — каб там пісаць перадсвітальны туман. Цяпер мастак прыгадвае, што гэта самая шчаслівая ўспаміны яго дзяцінства. Дарэчы, малым хлопчыкам ён моцна заікаўся. Таму ўтульней было застацца аднаму, чым бавіць час з сябрамі ў кампаніі. Цяпер творца кажа, што яму ў гэтым плане вельмі пашчасціла: адчуваць утульнасць сам насам з сабой. Бо адзінота патрэбна кожнаму творчому чалавеку — і мастаку, і пісьменніку, і кампазітару — для таго, каб ствараць.

Цікава і тое, што Валерыя Шкаруба тройчы не мог паступіць на аддзяленне жывапісу ў Акадэмію мастацтваў (колішні Тэатральна-мастацкі інстытут). Аднак, як згадвае сам, ніколі не хваляваўся і не сумняваўся ў абраным шляху — ведаў, што рана ці позна паступіць. У выніку з чацвёртага разу ён паступіў, праўда, на аддзяленне графічнага дызайну.

Праўду кажуць, што ўсё да лепшага. Цяпер мастацтвазнаўцы пачалі вылучаць жывапіс у стылі Шкарубы — зроблены тонкімі графічнымі мазкамі.

* * *

Мастак піша тую Беларусь, у якой мы з вамі жывём, — ва ўсякім разе вяскоўцы. Бачная яе стрыманая, маляўнічая, прывабная прырода. Праўда ў нашай культуры прынята звязваць гэтыя вобразы з элегіяй, сумам па чымсьці страчаным. І вось тым каштоўныя работы Шкарубы: глядзіш на іх і бачыш тое, што бачыў тысячы разоў. І гэтым разам табе не сумна і не абыякава. Ты радуешся і дзякуеш, што роднае хараство гэтаксама ўбачыў мясцовы майстра сусветнага ўзроўню.

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.